

І. А. Бріжата

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті подано результати педагогічного експерименту, який проводився в системі післядипломної педагогічної освіти з метою вдосконалення здоров'язбережувальної підготовки фахівців фізичної культури.

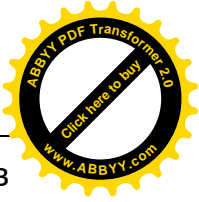
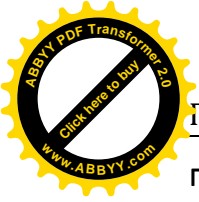
Ключові слова: педагогічний експеримент, післядипломна освіта, здоров'язбережувальна підготовка, фахівці фізичної культури.

Постановка проблеми. Процес суспільного прогресу пов'язаний зі швидкою зміною параметрів національної системи освіти, виникненням нових концептуальних підходів до організації навчального процесу дорослих. Тільки за умови безперервності освіти людина може вважатися освіченою, бути компетентним працівником, справжнім професіоналом у своїй сфері.

Галузь фізичної культури і спорту відіграє одну з найбільш визначальних ролей у формуванні внутрішніх та зовнішніх передумов зміцнення української державності. Саме її зусиллями формується фізичне та духовне здоров'я нації, зміцнюється міжнародний авторитет держави. Тому сьогодні важливо зберегти і забезпечити подальше посилення позитивного впливу фізичної культури і спорту на розвиток українського суспільства. Вирішення цього завдання потребує кадрового забезпечення з відповідним рівнем професійної компетенції. Але нова політична, економічна і соціальна ситуація, що склалася в Україні останнім часом, значною мірою впливає і на систему підготовки та підвищення кваліфікації фахівців фізичної культури. Особливого значення набуває проблема підвищення здоров'язбережувальної компетенції фізкультурних кадрів, які працюють у дитячих колективах, спортивних командах та в системі фізичного виховання молодого покоління.

Доведено, що необхідний комплекс практичних умінь і навичок фахівця фізичної культури повинен здобувати та вдосконалювати протягом професійної діяльності, що зводиться до неперервної освіти. Такі завдання вирішує система післядипломної педагогічної освіти працівників фізичної культури і спорту [3]. Однак суттєвою проблемою професійної діяльності вчителя фізичної культури, тренера або інструктора є збереження здоров'я вихованців. Тому постає необхідність вносити корективи в систему підвищення їх кваліфікації з урахуванням специфіки роботи та умов праці.

Аналіз актуальних досліджень. Фахівці фізичної культури і спорту мають бути готовими до модернізації змісту своєї професійної діяльності. Ця

готовність повинна формуватися не тільки у закладах, де фахівець отримав вищу освіту і здобув кваліфікацію, але й в умовах післядипломної освіти.

За даними дослідників (Р. К. Бикмухаметова, 2003; І. Р. Свістельник, С. В. Свистунова – 2003; А. А. Захарова, 2005; О. І. Камаєва, 2007; Н. Клокар, 2008; Б. Ф. Курдюкова, 2009; Ю. М. Ніколаєва, 2011; В. І. Шандрігося, 2012 та ін.), сучасні тенденції до розвитку вищої освіти визначають суттєві зміни у підходах до стратегії модернізації вищої професійної освіти в галузі фізичної культури і спорту.

На думку О. Ануфрієвої [1], зі швидким зростанням обсягів інформації, постійним її оновленням, розширенням та поглибленням відбувається знецінення здобутої раніше освіти. Стало вже очевидним, що набутку знань і вмінь, отриманого студентом у ВНЗ, вистачає на три – п'ять років праці.

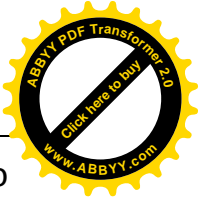
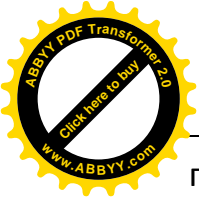
Необхідність у додатковій освіті, а саме професійній перепідготовці, підвищенні кваліфікації, трансформується сьогодні в нагальність безперервної освіти [4], яка останнім часом набуває ознак масової, що визначено у працях: С. В. Антошук, С. І. Болтівець, В. М. Буренко, В. І. Гончарова, Б. А. Дьяченко, В. Жидких, В. І. Жолдак, І. А. Зязюна, О. І. Камаєва, Е. Каргаполова, В. Ковальчука, О. Олійника, С. В. Свистунова та ін.

Практика фізкультурно-спортивної роботи включає організаційні форми та структури управління, що диктує необхідність не тільки підготовки фахівців з певним обсягом і рівнем знань [5], але й створення умов для їх післядипломної освіти, що забезпечуватиме підвищення кваліфікації та їх науково-методичну роботу [3].

Учитель має продуктивно проектувати результат педагогічного процесу відповідно до поставленої мети, аналізувати і знаходити засоби її досягнення. Цього потрібно навчати не тільки студентів педагогічних ВНЗ, але й учителів у закладах післядипломної освіти [2]. Навіть невеликі відступи від такого завдання в умовах швидкозмінних, багатофакторних обставин призводять до небажаних результатів. Це зумовлює неадаптованість учителів до інноваційних змін, оперативного розв'язання шкільних суперечностей, ухвалення гнучких рішень [4]. Тому важливо дослідити механізми взаємозв'язку післядипломного і шкільного педагогічних процесів з метою вдосконалення першого.

Аналіз науково-методичної літератури та практичного досвіду засвідчив, що ці процеси не можуть існувати відокремлено, дослідження їх взаємодії і взаємовпливу набуває особливої актуальності.

Оскільки термін підготовки педагогів у закладах післядипломної освіти весь час скорочується, а вимоги до професійної компетентності вчителя

посилуються, то необхідно шукати більш доцільні шляхи ефективного взаємозв'язку шкільного і післядипломного педагогічних процесів.

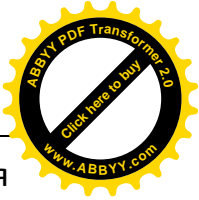
Актуальність обраного напряму дослідження підтверджують численні наукові праці з питань теорії і практики післядипломної педагогічної освіти вчителів та підвищення кваліфікації керівних кадрів навчальних закладів. Так, проблеми післядипломної освіти педагогічних кадрів у науково-педагогічній літературі останнім часом вивчаються дедалі інтенсивніше. Так, у фундаментальних працях Н. Г. Протасової (1998), А. П. Соколовської (2000), А. М. Москаленко (2001), Л. І. Шевчук (2001), А. М. Зубко (2002), С. А. Болсун (2002), П. І. Матвієнко (2003), В. К. Мельник (2003), Л. А. Пермінової (2005), Н. І. Білик (2005), В. Ю. Арешонкова (2006) висвітлено теоретичні основи розвитку та вдосконалення післядипломної освіти з метою підвищення рівня професійності педагога, розроблено окремі аспекти технології навчання фахівців у післядипломний період. Питання щодо розвитку післядипломної освіти у країнах Західної Європи, а саме Англії, Франції, Німеччині, Польщі, знаходилося у центрі уваги науковця С. І. Синенко (2002); Л. М. Юрчук (2003) дала порівняльну характеристику. Розвиток системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників України протягом 1970–2004 років досліджувала Н. М. Чепурна (2005).

Предметно проблеми організації навчального процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти, зокрема вчителів фізичної культури, за сучасних умов досліджено недостатньо. Оскільки особливості навчання дорослих людей справляють визначальний вплив на добір змісту і форм навчання, організації та управління навчальним процесом у закладах післядипломної освіти вчителів фізичної культури, їх урахування та використання надзвичайно важливо для сучасної практики і підвищення ефективності функціонування системи післядипломної освіти педагогічних кадрів у майбутньому. Усе це актуалізує питання розробки нових технологій, методик навчання фахівців і підходів до організації навчального процесу в системі післядипломної освіти.

Мета статті – з'ясувати шляхи вдосконалення здоров'язберезувальної підготовки фахівців фізичної культури в системі післядипломної освіти

Виклад основного матеріалу. Науково-дослідна робота здійснювалася на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (2009–2010 рр.) та Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2011–2012 рр.).

Відповідно до мети визначався стан здоров'язберезувальної компетентності фахівців фізичної культури шляхом проведення педагогічного експерименту.

Кількісний та якісний аналіз результатів дослідження, застосування тестів та перевірка їх ефективності дали змогу створити методiku оцінки здоров'язберезувальної підготовки фахівців фізичної культури.

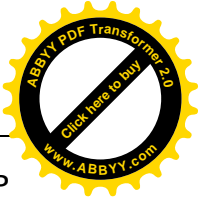
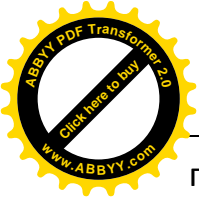
Доведено, що процес здоров'язберезувальної підготовки фахівців фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти передбачає взаємодію теоретичних і практичних дисциплін фахового спрямування, реалізацію нових травмопрофілактичних навчальних програм на основі оновлення змісту і методики навчання щодо збереження здоров'я молодого покоління. Установлено, що здоров'язберезувальні технології навчання в системі післядипломної освіти відрізняються своєю складністю, оскільки навчатися має доросла людина з вищою освітою та певним життєвим і професійним досвідом. Визначено, що найважливіше для фахівців фізичної культури – це професіоналізм, який розвивається та вдосконалюється в системі післядипломної освіти. Він характеризується як сукупність взаємопов'язаних компонентів, підпорядкованих меті розвитку, вихованню і навчанню молодого покоління та дорослих людей.

Під час педагогічного експерименту у процесі визначення травмопрофілактичної підготовки фахівців фізичної культури було встановлено, що рівень підготовленості за темою «Безпека організації занять фізичними вправами» за результатами тестування є незадовільним (за 100-бальною шкалою), оскільки серед фахівців фізичної культури лише 0,6% показали високий рівень, 3,6% – середній, 12,7% – нижчий середнього, 26,7% – низький і 56,4% – дуже низький. Відповідно $X_{\text{ср.}} = 26,6 \pm 5,26$, що характеризує нижчий середнього рівень підготовленості.

Тести на виявлення знань з безпечного дозування фізичних навантажень довели, що високий рівень мають тільки 1,8% респондентів, вищий середнього – 17%, середній – 23,6%; нижчий середнього – 26,7%, низький – 20% і дуже низький – 10,9%. Середня оцінка у групі становила $X_{\text{ср.}} = 22,99 \pm 3,65$, цей показник засвідчує нижчий середнього рівень підготовленості.

Опитування фахівців фізичної культури за темою «Методи страхівки» дозволило виявити, що високий рівень підготовки показали лише 1,2% респондентів, вищий середнього рівень – 16,4%, середній рівень – 26,1%, 27,3% – нижчий середнього рівень, 17,6% – низький і 11,5% – дуже низький рівень підготовленості. Середня оцінка досліджуваної групи за результатами тестування становила $X_{\text{ср.}} = 26,2 \pm 4,7$ і визначена як нижчий середнього показник.

Упровадження до навчальної програми експериментальної групи змістових модулів із травмопрофілактичної підготовки, безпеки

проведення занять фізичної культури, профілактики передозувань навантажень, медико-біологічного контролю під час організації занять дозволило підвищити рівень знань щодо зберезувальних технологій у фізичному вихованні.

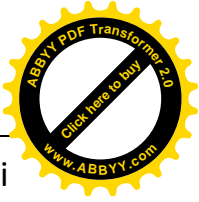
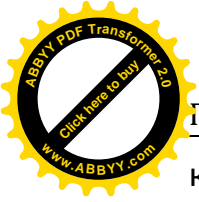
За результатами повторного тестування під час підсумкової атестації визначено, що кількість фахівців фізичної культури з високим рівнем знань в експериментальній групі була більшою на 14,4%, ніж у контрольній. З вищим середнього рівнем підготовленості у контрольній – 23,2%, а в експериментальній - на 22,5% більше. За середнім рівнем підготовленості кількість респондентів контрольної та експериментальної груп були досить близькі. Позитивним є те, що в експериментальній групі не виявлені особи, які мали б низький рівень підготовленості, а у контрольній групі їх кількість становила 17,1%.

Середня кількість відповідей у контрольній групі – $X_{cp.}=37,55\pm 6,5$, вона і визначена як нижчий середнього рівень травмопрофілактичної компетентності, а в експериментальній – $X_{cp.}=45,8\pm 4,8$, що засвідчує вище середнього рівень підготовленості.

Вивчення модуля з медико-біологічного контролю під час організації занять фізичною культурою в експериментальній групі дало можливість підвищити їх рівень знань за цією темою. У групі спостерігається збільшення на 26,4% фахівців, які мали високий рівень компетентності (8,5% та 34,9%). Вищий середнього рівень підготовленості продемонстрували слухачі в експериментальній групі – 27,7%, а в контрольній – 23,1%. Різниця становила 2,9% на користь експериментальної групи.

Середня кількість відповідей у контрольній групі була $X_{cp.}=26,86\pm 4,5$, що означає нижчий середнього рівень підготовленості, а в експериментальній – $X_{cp.}=33,8\pm 3,8$, що визначається як вищий середнього рівень підготовленості. Під час порівняння «зрізів» знань травмопрофілактичної підготовки у контрольній та експериментальній групах за результатами тестування було визначено статистично достовірні відмінності (при $t = 10,7$ та надійності $P = 0,95$). Таким чином, для рівня компетентності з медико-біологічного контролю $t > t_{гр}$, тобто різниця між цими групами є статистично вірогідною.

Включення до навчального плану змістового модуля «Безпечне екіпування на заняттях фізичними вправами» також дало можливість установити досить суттєву різницю у результатах тестів контрольної та експериментальної груп. З високим рівнем підготовленості в експериментальній групі визначено 24 респонденти, що у 6 разів більше, ніж у контрольній; з вищим середнього – 34, що на 10 більше, ніж у

контрольній; із середнім рівнем підготовленості різниця не суттєва і становить 0,3%, але в експериментальній групі були і такі фахівці, які мали нижчий середнього рівень (експериментальна – 3,6%, контрольна – 28%). В експериментальній групі також відсутні респонденти з низьким рівнем підготовленості, а у контрольній їх кількість становить 7,3%.

Відповідно під час порівняння результатів тестів контрольної та експериментальної груп після останнього етапу досліджень визначено статистично достовірні відмінності (при $t = 10,6$ та надійності $P = 0,995$). Отже, для рівня компетентності фахівців за темою безпечного екіпірування у фізичному вихованні і спорті $t > t_{гр}$, тобто різниця між цими групами є статистично вірогідною.

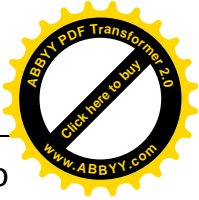
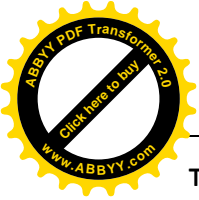
Аналіз результатів педагогічного експерименту довів, що підвищення травмопрофілактичного рівня підготовки в експериментальній групі відбулося за рахунок вивчення змістових модулів з попередження травматизму та самовдосконалення, де в основу була покладена підготовка власного проекту і передбачалося:

1. Виявлення оптимальних можливостей для збереження здоров'я учнів на власній навчальній базі.
2. Підготовка плану матеріально-технічного вдосконалення спортивної бази.
3. Підготовка спортивного активу з-поміж учнів та залучення їх до участі у вивченні питань щодо безпеки занять, у тому числі самостійних.
4. Тестування фізичного розвитку та фізичної підготовленості учнів, створення єдиної бази даних персоніфікації фізичного розвитку учнів власної школи.

Під час вивчення ролі самоосвіти педагогічних працівників, що реально може забезпечити безперервність їх освіти, особистісного розвитку і професійного вдосконалення, встановлено, що 68,3% учителів фізичної культури контрольної та 92,8% експериментальної груп погоджуються з думкою про те, що потрібно займатися науково-методичною роботою завжди; 24,4% вважає, що це не потрібно, але є і такі думки, що займатися потрібно періодично, можливо, за бажанням або за певних обставин – 6% в експериментальній та 7,3% у контрольній групах.

У свою чергу, фахівці зазначають, що для заняття науково-методичною роботою потрібні: бажання і вільний час – 45,4%; наявність та доступ до відповідної, спеціальної літератури – 33,3%; матеріально-технічна база та доступ до Інтернету – 21,2%.

У процесі анкетування було виявлено, що фізкультурні працівники (учителі фізичної культури, тренери з виду спорту) не зацікавлені у додатковій

традиційній здоров'язбережувальній підготовці. Проте експериментально було доведено потребу у вдосконаленні професійних, адаптивних, соціально-педагогічних знань, умінь і навичок щодо збереження здоров'я вихованців. Більш привабливими формами організації навчального процесу були такі: круглий стіл – позитивно відзначили 52,1% респондентів, індивідуальні консультації – 49,1%, ділові ігри – 47,3%, виїзні заняття – 42,4%, найменше використовувати заняття у вигляді лекцій, семінарів, самостійних занять відповідно до завдання викладача.

Висновки.

1. Уточнено й науково обґрунтовано відмінності процесу навчання фахівців фізичної культури в системі післядипломної освіти, розкрито структуру процесу здоров'язбережувальної підготовки, визначено тенденції його розвитку.

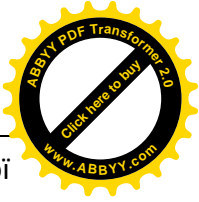
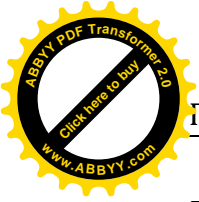
2. Експериментально обґрунтовано ефективність та доцільність використання розробленої методики травмопрофілактичної підготовки фахівців фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти. Запропоновано методичні рекомендації щодо здоров'язбережувальної освіти фахівців фізичної культури.

3. Визначено основні мотиви навчання фахівців фізичної культури в системі післядипломної освіти з урахуванням досвіду та стажу роботи за фахом.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у тому, що на підставі наукового аналізу особливостей організації післядипломної педагогічної освіти фахівців фізичної культури буде запропоновано навчально-методичний матеріал для вдосконалення їх здоров'язбережувальної підготовки. Визначатимуться пріоритетні напрями розвитку післядипломної педагогічної освіти, спрямованої на збереження здоров'я молодого покоління. Результати дослідження, практичні рекомендації будуть використані в умовах реформування системи педагогічної освіти в Україні, зокрема під час професійної підготовки фізкультурних кадрів – учителів фізичної культури, викладачів фізичного виховання вищих навчальних закладів, тренерів та інструкторів-методистів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ануфрієва О. Оцінювання кінцевих результатів діяльності закладів освіти / О. Ануфрієва // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 36–38.
2. Буряк В. Розвиток професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти / В. Буряк // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 50–57.
3. Єфіменко П. Б. Педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. наук фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / П. Б. Єфіменко. – Харків, 2002. – 20 с.

4. Лавренюк А. З практики модернізації деяких аспектів післядипломної педагогічної освіти в регіоні / А. Лавренюк // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1 (4). – С. 92–95.

5. Свістельник І. Р. Інформаційне забезпечення спортивної освіти: наукові засади / І. Р. Свістельник // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 2. – С. 2–3.

РЕЗЮМЕ

И. А. Брижатая. Мониторинг качества здоровьесберегающей подготовки специалистов физической культуры в системе последипломного образования.

В статье представлены результаты педагогического эксперимента, который проводился в системе последипломного педагогического образования с целью усовершенствования здоровьесберегающей подготовки специалистов физической культуры.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, последипломное образование, здоровье сберегающая подготовка, специалисты физической культуры.

SUMMARY

I. Brizhata. Monitoring the quality of training in the system of postgraduate education on health issues.

The article presents the results of the experiments, which took place in the system of postgraduate teacher education to improve the health-saving value of training physical education.

Key words: pedagogical experiment, postgraduate education, health training, physical education specialists.

УДК 808.55:371.134

Д. В. Будянський

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

У статті досліджується проблема формування риторичної компетентності майбутніх учителів історії. Розглянуто зміст і структуру поняття «риторична компетентність». На основі аналізу розділів класичної риторики запропоновано етапи і методи формування цієї якості у студентів історичного факультету.

Ключові слова: компетентність, класична риторика, оратор, промова, майстерність учителя історії.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни, які наразі відбуваються в українському суспільстві, обумовлюють нові освітні пріоритети, одним з яких є формування високодуховної творчої особистості, здатної до високоефективної мисленнево-мовленневої діяльності.

Розвиток комунікативної культури, техніки і логіки мовлення, формування навичок ефективного спілкування громадян України можна здійснити перш за все через вдосконалення риторичних якостей у працівників галузі освіти (вчителів, викладачів, психологів).

Особливого значення оволодіння ораторськими якостями відіграє, на наш погляд, в діяльності вчителів історії, першорядне завдання яких